

Pintér Katalin

Országgyűlési Könyvtár

Az Európai Unió letéti könyvtára az Országgyűlési Könyvtárban

2001. január 29-én Áder János, az Országgyűlés elnöke és Michael Lake, az Európai Unió Bizottsága magyarországi nagykövete megnyitotta az Országgyűlési Könyvtárban az Európai Unió letéti könyvtárát. Az uniós csatlakozás előtt álló Magyarország szempontjából ez a lépés kitüntető elismerést jelent. A széles nyilvánosság számára is hozzáférhető dokumentumgyűjtemény intézményesen fogja biztosítani az uniós jogszabályok, rendelkezések és az egyéb szakirodalom megismerését.

A magyar Országgyűlésben – és az Országgyűlési Könyvtárban is – kezdetektől fogva kiemelt figyelmet kapott és kap az ország EU-csatlakozásával összefüggő felkészülés. Ennek keretében fogalmazódott meg az igény arra, hogy a törvényalkotás könyvtárában álljon fel egy európai uniós gyűjtemény, amely egyben a magyarországi európai uniós tájékoztató és információs intézmények/központok és gyűjtemények dokumentumállományról képes tájékoztatni, és hosszabb távon egy központi adatbank szerepét is betöltheti.

Az Országgyűlési Könyvtár jelenlegi uniós információs és dokumentációs tevékenységének alapja a könyvtár több mint 20 éves, e témakörre irányuló beszerzési, adatbázis-építési és tájékoztató tevékenysége. Korábban a hazai könyvtárak és gyűjtemények az EU kiadóhivatalával szerződött terjesztőn keresztül szerezhették be az uniós dokumentumokat (az EU gyakorlata az volt, hogy országonként egy hivatalos terjesztővel állt kapcsolatban). Ezt tette az Országgyűlési Könyvtár is, amely szinte kezdetektől fogva beszerezte (többnyire vásárolta) ezeket a kiadványokat. A beszerzett dokumentumok – főleg angol, francia és német nyelvű kézikönyvek – szinte valamennyi tudományágat, illetve jogterületet lefedik.

Az Európai Bizottság EU-tagállamok számára létrehozott letéti könyvtári hálózata – amelynek központjai az uniós államokban a nemzeti vagy a parlamenti könyvtárakban működnek – az EU hivatalos dokumentumtermésének teljességét kapja meg a kiadóhivaltól ingyenesen, általuk választott hivatalos nyelven. A letéti könyvtárak 1999-től ingyenes hozzáférést kaptak az uniós adatbázisokhoz is. Kézenfekvő volt tehát a kezdeményezés: az

Országgyűlési Könyvtár 1997-ben azzal a kéréssel fordult az Európai Bizottsághoz, hogy Magyarországon az Országgyűlési Könyvtár váljék az Európai Unió letéti könyvtárává.

Az elhatározást indokolta, és a javaslatot alátámasztotta, hogy az Országgyűlési Könyvtár jelentős letéti könyvtári tapasztalattal rendelkezett már: a gyűjtemény 1956 óta az ENSZ (illetve jogelődje, a Népszövetség) letéti könyvtára. Kezdetben korlátozott, majd 1975-től teljes letéti könyvtárként működött, tevékenysége kiterjedt a szakosított szervezetek körére is (ILO, UNESCO, GATT/WTO, IAEA). Viszonylag nagyobb állománnyal rendelkezik az NGO (Non-Governmental Organisation) szervezetek dokumentumait illetően is, 1997-től pedig egy teljes letéti sort kap az OECD-kiadványokból. Kezdetektől fogva gyűjti az Interparlamentáris Unió hivatalos és egyéb kiadványait. Állományában megtalálható az Európa Tanács valamennyi hivatalos kiadványa is. Az 1886-os Brüsszeli Egyezmény értelmében a könyvtár mintegy 20 ország parlamenti könyvtárával áll cserekapcsolatban (napló, jegyzőkönyvek, irományok), így a nemzetközi szervezetek könyvtári dokumentációjában jelentős tapasztalatokra tett szert.

Az Európai Unió letéti státusának elnyerését tehát indokolta a könyvtár korábbi tevékenysége, valamint a tárgykörben gazdag könyv- és folyóirat-állománya. Az EU-s információs és dokumentációs tevékenység további alapja a könyvtár saját készítésű jogi adatbázisa, amely több mint 300 idegen nyelvű jogi folyóirat válogatott bibliográfiai adatait, a jogszabályok forráshelyeit, ezek között az EU jogára vonatkozó jelentősebb kiadványokat öleli fel. A forrásjegyzékek tartalmazzák a szerző sze-

rinti keresés lehetőségét, a mű címét, esetenként ennek fordítását, valamint a jogszabályok egy részénél rövid tartalmi kivonatukat. A visszakeresést és tájékozódást tudományos igényű tárgyszórendszer segíti, ami megfelel a kialakult jogtudományi rendszerező elveknek. A visszakeresést segíti egy jogági kódrendszer, amellyel az egyes témákhoz tartozó rekordokat egy halmazba lehet rendelni. A külföldi folyóiratok anyaga – beleértve az EU-szakirodalom adatbázisát is – jelenleg közel 70 ezer rekordra terjed ki.

A könyvtár készíti el az *International Bibliography of the Social Sciences* külföldi társadalomtudományi, jogi nyomtatott és CD-anyagának magyar jogi szakirodalmi és politikatudományi válogatását, angol tárgyszavazását. Ez irányú tevékenységével lehetővé teszi, hogy a külföldi jogászok, tudományos kutatók és érdeklődők megismerhessék az évenként kiadott magyar szakirodalom átfogó keresztmetszetét (az utóbbi években a magyar jogi szakirodalom terjedelme e kötetben jelentősen megnőtt). A könyvtár munkatársai teljeskörűen feldolgozzák a Magyarországon megjelenő jogi szakirodalmat és az EU-témakörben írott tanulmányokat, amelyek nyilvánosságra kerülnek. A magyar jogi adatbázis több mint 50 ezer rekordot tartalmaz, melynek szűkített változata egy magyar jogi könyvkiadó CD adatbázisába kerül, ezzel a széles nyilvánosság számára hozzáférhető. A könyvtár tájékoztató tevékenységet lát el az EU-joganyag hatályosságával kapcsolatosan, s az EU-jogszabályokat magyar nyelven kiadó vállalkozás részére a hatályosságot biztosító fordítási javaslatokat tesz. A könyvtár az Igazságügyi Minisztérium kodifikációs munkájának segítésére a kodifikációs irányokat támogató szakirodalmi tájékoztatást és a kodifikációs részmunkálatokhoz forrásfeltárást végez. Az országgyűlési képviselők, szakértők, bizottságok és a Miniszterelnöki Hivatal részére a törvény-előkészítéshez, indokoláshoz, interpellációs válaszokhoz, egyéni választókerzeti képviselői problémák megoldásához – igény szerint – forráskutatást és jogszabálygyűjtést is végez.

Az Országgyűlés Európai Integrációs Ügyek Bizottsága mellett a könyvtár két munkatársa lát el ún. referenszi feladatot. A tájékoztató szakemberek referenszkérdések megválaszolásával, témabibliográfiák összeállításával, tájékoztató anyagok előkészítésével segítik a képviselőket, illetve szakértőket. A felkészülést segíti, hogy a könyvtár kezdetektől gyűjti a Miniszterelnöki Hivatal Integrációs Stratégiai Munkacsoportja gondozásában készült tanulmányokat, illetve publikációkat.

A fenti feladatokkal szükségképpen együtt jár munkatársaink uniós képzésének a támogatása. 1998-tól napjainkig több kollégának lehetősége volt brüsszeli, luxemburgi tanulmányutakon részt venni, és a finnországi uniós letéti könyvtár munkáját megismerni. Előkészületek történtek arra, hogy az Országgyűlési Könyvtár munkatársai részt vegyenek brüsszeli szervezésű adatbázis-kezelési tanfolyamokon. A hazai uniós szakemberképzés keretében – az EU információs és dokumentációs tájékoztatásban érdekelt egyéb intézmények munkatársainak bevonásával – tervezzük külföldi uniós szakemberek meghívását is. E közvetlen és közvetett előzmények után az Európai Bizottság X. Főigazgatósága 1999 júniusában úgy döntött, hogy az Országgyűlési Könyvtárban egy európai uniós letéti könyvtárat hoz létre. A döntéssel az első olyan letéti könyvtár jött létre, amelyet az Európai Unió területén kívül szerveztek meg.

A letéti könyvtári státus a következő jogosítványokra terjed ki:

- ingyenesen jut hozzá az EU hivatalos kiadója által kiadott – általuk meghatározott letétként átadott – valamennyi hivatalos publikációhoz (a könyvtár választása szerint angol nyelven);
- ingyenesen használhatja a közösségi adatbázisokat.

Az EU terjesztési listája szerint a könyvtár jelenleg az *Official Journal* L és C sorozata (CD-változat – a papírformátumot a könyvtár vásárolja), COM (bizottsági) dokumentumok, CES (titkársági) dokumentumok papírformátumára jogosult. A bizottság lehetőséget nyújtott arra is, hogy az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala (a továbbiakban: EUR-OP) katalógusából a könyvtár visszamenőlegesen kiegészíthesse állományát.

Az EUR-OP az adatbázisok ingyenes elérése érdekében ún. hozzáférési szerződést kötött könyvtárunkkal. E szerződésben többek között fenntartja magának a jogot, hogy a felajánlott adatbankok és információs rendszerek terjedelmét megváltoztassa, kibővítse vagy szűkítse. Az Országgyűlési Könyvtár felelős azonosítója (password) védelméért. Az EUR-OP nem felel semmiféle kárért, amely a könyvtárat azonosítója illetéktelen felhasználása vagy elvesztése miatt éri. A szerződés fontos része, hogy az EUR-OP szolgáltatásai a szerzői jog hatálya alá esnek. A szolgáltatásokat (és természetesen az egyéb termékeket is) kizárólag a jogosult és a tájékoztató közvetítők ügyfelei használhatják fel. Minden más sokszorosítás és forgalmazás tilos, kivéve, ha az EUR-OP engedélyezi. Az

Országgyűlési Könyvtár a szerződésben vállalta, hogy az EUR-OP előzetes írásbeli engedélye nélkül a szerződésből eredő jogok részbeni vagy teljes átadását harmadik félnek nem közvetíti. A szerződés értelmében az EUR-OP természetesen bizalmasan kezeli a felhasználói azonosítókat, a kérdéseket és a kereséseket. Nyilvánosságra hozatalukhoz a felhasználó – azaz a könyvtár – írásbeli engedélyre van szüksége.

A letéti státusz elnyerését követő néhány hét múlva az EUR-OP egy tájékoztatót küldött könyvtárunknak. Mint ebben olvasható: „Több új EDC [Európai Dokumentációs Központ] és DEP [Depository Library] megalapítása után szükségesnek éreztük, hogy az elmúlt évek gyakorlatához hasonlóan emlékeztetőt adjunk ki a kiadványaink terjesztésével kapcsolatos alapvető szabályokról, amelyeket számos, régen működő EDC/DEP még mindig nem tart be, abban a (talán hiú) reményben, hogy valamennyiünk érdekében végre betartják őket.” A terjedelmes tájékoztatóban „viszonylag szigorú” szabályok betartását kérik, természetesen a gyors és zökkenőmentes ügyintézés és tájékoztatás, valamint a mindenkor hatályos jogszabályok betartása érdekében. Így pl. „a terjesztendő kiadványokat csak betekintésre küldik: ezért a szolgáltatók nem másolhatják le (sem részben, sem egészben) azokat a kiadványokat, amelyeket az EUR-OP pénzért árúsít a forgalmazási hálózatán keresztül. Ennek a szabálynak az a célja, hogy megakadályozza az EUR-OP forgalmazási hálózatával folytatott tisztességtelen versenyt, és a szerzői jogi előírások megszegését”.

A letéti könyvtár kialakítása megkezdődött. Már közel két éve az olvasók rendelkezésére állt egy szabadpolcos, kb. 800 kötetből álló „kézikönyvtár” (a gyűjtemény jóval gazdagabb, a válogatás 1990-től történt). Az 1990 előtt állományba vett dokumentumok a hagyományos katalógusból visszakereshetők. A kézikönyvtár a könyvtár állományában meglévő olyan könyveket, folyóiratokat (ezek néhány utóbbi évfolyamát) tartalmaz, amelyek valamilyen módon kapcsolódnak az Európai Unióhoz. Felöleli az általános, kézikönyv jellegű műveket, az egyezménygyűjteményeket, azon jogszabálygyűjteményeket, amelyek az uniós tagállamok jogrendszerében segítenek eligazodni, tartalmazza a

jogágak szerinti bontású monografikus műveket. A fent megjelölt EU-dokumentumok, valamint az Európai Parlament dokumentumai gépi adatbázisban történő feldolgozása folyamatos.

A magyar Országgyűlés 2000-ben jelentős összeget különített el költségvetésében az uniós olvasóterem létrehozására. Ennek kialakítása befejezéséhez közeledik, átadására a 2001 elején kerül sor.* Törekvésünk egy minden szempontból korszerű tájékoztató és olvasói részleg létrehozása, amelyben könyvtáros, történész, európai uniós szakjogász képzettségű munkatársak segítik az érdeklődőket az eligazodásban. Nagy segítséget jelentett, hogy az Európai Unió Bizottsága Magyarországi Delegációja támogatásával a könyvtár egy modern integrált könyvtári rendszert alkalmazhat az uniós dokumentumok kezelésére (Corvina). Az integrált rendszer segítségével elérhetővé, szükség esetén átemelhetővé válnak az uniós tagállamok nemzeti és letéti könyvtárainak, valamint a hazai régiók adatbázisainak rekordjai. Ez különösen fontos, hiszen terveink között szerepel egy hazai központi uniós adatbank létrehozása. E rendszeren keresztül lehetőség lesz az információ közvetítésére a hazai régiókba, a tagállamokba és a csatlakozás előtt álló közép-kelet-európai országokba. Ehhez természetesen szükség lesz arra, hogy a magyarországi régiók és uniós gyűjteménnyel rendelkező könyvtárak el legyenek látva olyan infrastrukturális háttérrel, különösen pedig olyan szoftverrel, amelynek segítségével kapcsolódni tudnak a könyvtár adatbázisához. Ha sikerül a feltételeket megteremteni, egy új információs csatorna nyílik az érintettek körében, és nem utolsósorban jelentős megtakarítások érhetők el.

Az Országgyűlés, a parlament Európai Integrációs Ügyek Bizottsága az elmúlt években kiemelt szerepet tulajdonított az uniós kérdéseknek, ezen belül az állampolgárok, a lakosság uniós tájékoztatásának. Ennek lehet egyik további hatékony eszköze az Európai Unió letéti könyvtára, és új színtere, az Országgyűlési Könyvtár új uniós olvasóterme.

Beérkezett: 2001. I. 10-én.

* Az uniós olvasóterem hivatalos megnyitójára a cikk beérkezése után, 2001. január 29-én került sor. – A szerk.